

תורת החכמים

גיליון שבועי להנחלת תורת רבותינו חכמי ספרד זיע"א
יוצא לאור על ידי מכון חכמי ספרד רח' הרב צבאן 9 נתיבות
טל' 077-5535280 | פקס 077-5535281 | מייל toratsfarad@gmail.com

עיר	כניסה	יציאה	ר"ת
י-ם	17:24	18:16	18:57
ת"א	17:21	18:13	18:53
חיפה	17:22	18:14	18:54
ב"ש	17:23	18:15	18:56

שבת פקודי תשפ"ב
גיליון
רנ"ה

רצון שמיים שמעשה אדם עדיף

וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עֹשֵׂה אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' כִּן עָשׂוּ וַיִּבְרָךְ אֹתָם מֹשֶׁה (לט, מג)

מזבא במדרש (תנחומא פר' פקודי סי' יא), 'כיון שגמרו מלאכת המשכן, היו יושבים ומצפים אימתי תבוא שכינה ותשרה בו, והיו מצטערים הכל מפני שלא שרתה שכינה עליו, עד שהוקם ע"י משה. וכשראה משה "אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עֹשֵׂה אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' כִּן עָשׂוּ וַיִּבְרָךְ אֹתָם מֹשֶׁה" ומה ברכה בירככם? רבי מאיר אומר 'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם', והם אמרו 'וַיְהִי נֶעַם ה' אֲלֵהֶינּוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כוֹנֵנָה עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כוֹנֵנָהוּ" (תהלים צ, יז).

עוד שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא (כ"ב יג), 'אם אלהיכם אוהב את העניים, מפני מה אינו מפרנסם?' אמר לו ר"ע, 'כדי שנזכה לקיים את מצות הצדקה, ובזה אנו ניצולים מדינה של גיהנם'. א"ל טורנוסרופוס 'אדרבה, בזה מתחייבים אתם גיהנם. למה הדבר דומה? למלך שכעס על עבדו, חבשו בבית האסורים וציווה שלא להאכילו ושלא להשקותו. הלך אדם אחד והאכילו והשקהו, הלא יכעס המלך על אותו אדם. וא"כ כיצד אתם מפרנסים את העניים?'.

ע"ז, מדוע אינו מבטלה?
ברם דעת זו נכזבת היא, כי מעשה אדם עדיף, ואף שברא ה' את האדם ערל או עני ולא ביטל את הע"ז, אין זה מחמת שחפץ בכל אלה, אלא שחפץ הוא לזכות ולזכך את ישראל במעשים טובים, ולפיכך ציווה ה' על המילה ועל מצות הצדקה ועל ביטול הע"ז. (כ"ב כתב החיד"א בספרו 'חומת אנך' ישעיהו פרק נו, ובמשלי פרק כט).

ומעתה, כאשר ראה משה "אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עֹשֵׂה אֹתָהּ" כלומר שהתבונן משה במעשה המשכן שנעשה בידי אדם ולא ע"י מעשה שמיים, שמח, כי יש מכאן הוכחה שמעשה ידי אדם עדיף, לכן "וַיִּבְרָךְ אֹתָם מֹשֶׁה" ואמר 'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם'. וכוונתו היתה שהשכינה תמשיך לשרות במשכן, ושינה את הלשון ולא אמר 'במשכן' אלא 'במעשה ידיכם', כדי ללמד כי מעשה ידי אדם עדיף.

מלשון ברכתו של משה, משמע שמכנה את המשכן 'מעשה ידיכם'. וצריך להבין, מפני מה לא אמר במפורש 'יהי רצון שתשרה שכינה במשכן'?

עוד מקדים רבינו את הגמ' בע"ז (נדג), שאלו הפילוסופים את הזקנים ברומי, 'אם אין רצונו בע"ז, למה אינו מבטלה?' אמרו להם, 'אילו לדבר שאין צורך לעולם בו היו עובדים, היה מבטלו. אך, הרי הם עובדים לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות שהעולם זקוק להם. יאבד עולמו מפני השוטים?'.

ומבאר הגאון רבי יעקב יפה (ראה אודותיו במדור הסמוך) בספרו יעקב סלה, בהקדים את המדרש (תנחומא פר' תזריע סי' ה), שאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע, 'אילו מעשים נאים, של הקב"ה או של בשר ודם?', אמר לו ר"ע, 'של בשר ודם נאים'. כהוכחה לדבריו, הוציא ר"ע שיבולים וגלוסקאות (מיני מאפה), ואמר, 'אלו מעשה הקב"ה, ואלו מעשה בשר ודם. מי מאלו נאים?'. שוב אמר לו, 'הואיל והוא חפץ במילה, מפני מה אין האדם נולד נימול?' אמר לו, 'לפי שלא נתן הקב"ה לישראל את המצוות, אלא לצרף אותם בהם'.

והם ברכו את עצמם "וַיְהִי נֶעַם ה' אֲלֵהֶינּוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כוֹנֵנָה עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כוֹנֵנָהוּ" וכוונתם לומר שכשם ש"מעשה יְדֵינוּ" בבניית המשכן היו הגורם והסיבה לפרסם שנועם ה' עלינו וטוב עושים אנו בקיום מצות מילה, בנתינת צדקה ובביטול הע"ז, ויהי רצון שנמשיך לעשות רצון אבינו, ובכך שתימשך אותה נחת רוח והנעימות לה'.

והנה, שורש טעותם של הפילוסופים וטורנוסרופוס הרשע, הוא, שלשיטתם מעשה שמיים עדיף, וכיון שברא ה' את האדם ערל או עני וכן מה שאינו מבטל את הפסלים, אות היא שרצון שמיים הוא, ולכן אל לנו למול את בנינו או לפרנס את העניים, וכן אין לבטל את הע"ז. ולכן שאלו, 'אם חפץ הוא במילה, למה לא נולד האדם מהול?', 'אם אוהב הוא את העניים, מפני מה אינו מפרנסם?', 'אם אין ה' רוצה

רבינו יעקב יפה זיע"א

יום ביומו כל החמשה ספרים. עלית על כולנה דרבי קביל עליה יסורין בסוף ימיו, והיה מגן וצנה לדור והיה מקבלן באהבה.

רבינו חיבר את הספרים 'יעקב בעזרו' (מגילת אסתר ועיני פורים), 'יעקב סלה' (ע"ת, ממנו נערך המאמר הסמוך) והדפיסם בחיי חיותו בעיר איזמיר.

בניו של רבינו הם, רבי שלמה מח"ס 'אשר לשלמה' (רמב"ם), שנפטר בחיי רבינו בשנת תרכ"ז לערך. רבי חיים משה ורבי אליהו.

בסוף ימיו, סבל רבינו יסורים קשים וכמו שכותב רבי יוסף פאלאגי בהספדו הנ"ל, 'זמה גם דסבל יסורין קשים ומרים, זה כמה שנים שפגע בו פגע רע, בדד ישב לקיים בעצמו אדם כי ימות באהל, מחמת חפצו וחשקו להיות קם בחצות הלילה, להיות עסוק בלימוד תהלים והיה נודד שינה מעיניו ומצטער עצמו, עשה גופו הפקר ותשש כוחו ביתר שאת, ועבר עליו כמעט שלא נשאר לו כי אם רוח יעקב, וכל היסורין אשר סבל הצדיק הזה, ובפרט דאשתקיל מילוליה ואשתיק רב מקולו הקול קול יעקב והיו מעיו מתחתכין רח"ל, וכל ימיו מכאוביו על מות לבן הנה מיתתו שלשלמה, בן חכם ישמח אב, במבחר ימיו הלך בצערות ביסורין רבים ואב הוא פורש ובוכה, ובכל יום היתה דמעתו לחם יומם ולילה, ואין ספק דזכותו היה מגן וצנה בעדינו, וראוי לכל כבוד שבעולם, ולעשות כפי והספד ולהצטער על סילוקו של צדיק.'

ביום שישי י"ט חשוון תרמ"ב נתבקש רבינו בישיבה של מעלה זקן ובא בימים, ומנו"כ בעירו 'איזמיר'.

תורתו מגן לנו, היא מאירת עינינו
הוא ימליץ טוב בעדינו.

אוצרו. עייף ויגע חזרן במצוות ומזכה את הרבים, שהפליא לעשות מעורויו, קבע ישיבות לימוד ש"ס ופוסקים לילה כיום יאיר, עשרת חכמים ובא בשכרם, עד עת זקנותו לא נח ולא שקט להשתדל בכל מאמצי כוחו, הלך ושוב לקיים ולהעמיד קופה זו, שיחיו תלמידי חכמים לומדים בכנופייה בבית ה' בלילות.

שער הספר יעקב סלה משנת תר"מ

גם רבי יצחק קריספין, ספד לרבינו בשבת השבעה, ההספד נדפס בספרו 'שמו יצחק' (הרוש ט להספד) וז"ל שם, 'יעקב איש תם יושב אהלים, קרא הרבה ושנה הרבה, משים לילות כימים, שהוא היה עושה תיקון היסוד בכל ליל השישי בכנופייה מעשרה תלמידי חכמים ה' עליהם יחיו אמן, בבתים של בעלי בתים אוהבי התורה ולומדיה, וגם כמה טרח כמה שנים בהלולא דרשב"י הקדוש זיע"א, לעשות לימוד גדול מדי שנה בשנה. והוא היה חשקן גדול בתורה ולא פסיק גירסא מפומיה, ומה גם ספר תהלים מדי

רבינו, היה מחכמי ורבי עיר התורה 'איזמיר' שבטורקיה בתקופתם של רבי חיים פאלאגי ובנו רבי אברהם, ונמנה על חכמי ישיבתם ישיבת 'בית הלל'. רבי חיים פאלאגי מביא בספריו מספר חידושי תורה מרבינו, ואחד מהם בספרו 'זכירה לחיים' (ח"ב דף ח ע"א). וז"ל, 'רמז בזה אחד מחכמי ישיבתנו, הרב ועצום כמהר"ר יעקב יפה נר"ו. ובספרו 'גניזי חיים' (מערכת ח' אות מא) כתב, שצירף את רבינו עימו למעמד חליצה, בשנת תרכ"ו, יחד עם רבי חיים בנימין פונטרמולי מח"ס 'פתח הדביר'. **גם** רבי אברהם פאלאגי בספרו 'אברהם אנכי' (פרשת חקת) מזכיר את רבינו בזה"ל, 'רמז בזה אחד מחכמי בית מדרשנו הרב ועצום כמהר"ר יעקב יפה נר"ו.'

רבינו, הרביץ תורה בתלמידים, ואחד מתלמידיו הוא רבי אליהו אבואלעפיא, לימים ראש רבני 'איזמיר' ומח"ס 'יבא אליהו' (כת"י), שרבינו מזכירו בספרו 'יעקב סלה' (פרשת ויצא דף לג), בזה"ל 'תלמידי הוותיק, החכם השלם עצם ורב נזר ישראל כמהר"ר אליהו אבואלעפיא נר"ו.'

רבי יוסף פאלאגי בנו השני של רבי חיים, בהספידו את רבינו ביום פטירתו (בספרו יוסף את אחיו מערכת ד אות ב), גולל את מסכת חייו של רבינו המלאים תורה מצוות ומעשים טובים. וכה אמר, 'דוע הדבר ומפורסם העניין בעיני מורי ורבותי, כמה גדלה הספדן של צדיקים, ומה גם בתלמיד חכם זקן ויושב בישיבה, והרביץ תורה בתלמידים ומחדש בטובו חידושים נאים ופרפראות לחכמה, וזכה לכתר תורה דיצא לאור תורתו, טעמו ונימוקו עימו ערב לכל חיק שטועמו, ספר 'יעקב בעזרו' ויעקב סלה, דזכות הוא לו ולזכר עולם יהיה צדיק, ועל הכל דזכה לזקנה ויראת ה' היא

לדעת החכמה ומוסר

כל צדקה מצטרפת לחשבון גדול

והתכל כל עבדת משפן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו (ט. לט. לב)

בשלימותו. ולפי שבצדקה יש שתי בחינות, אחת שמצילה מן הפורענות, והשניה שמביאה ברכה לאדם לפיכך המשילוח גם לשריון שמגן על האדם מהנזקים וגם לבגד שהאדם נהנה ממנו.

ומעתה, מה שחזר הכתוב לומר 'ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה', הוא כדי ללמד שאף שכל אחד הביא את חלקו לתרומתו למשכן, נחשב להם כאילו כל אחד עשה את כל המשכן.

ידיו של משה (ח"ה) לרבי משה פרישקו איסטנבול (טורקיה), שאלוניקי (יון). נלב"ע תקס"ח

עדים כל צדקתינו" (שם סו. ה). מה בגד זה, כל נימה ונימה מצטרפת לבגד גדול, אף צדקה, כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול.

והקשה רבי יוסף טראני בספרו 'צפנת פענח' (סוף דרוש א לפר' תרומה), מה באה הגמ' ללמדנו במשלים אלו, וכי יעלה על הדעת שרק סכום גדול נחשב לצדקה, ואילו פרוטה אינה נחשבת לצדקה? ותירץ, שהגמ' באה ללמדנו, שאף שכל אחד נתן רק פרוטה לעני, הרי שמעלה עליהם הכתוב כאילו כולם נתנו את כל השריון או את כל הבגד

קשה, הלא על כל דבר ודבר שעשו עושי המלאכה למלאכת המשכן, נאמר בנפרד 'ויעשו'. ומדוע א"כ חזר לומר 'ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו'?

ויובן, בהקדים את דרשת הגמ' בב"ב (ט.), שממשילה את הצדקה לשריון שנאמר 'וילבש צדקה פשרין' (ישעיה טו. יז). מה שריון זה, כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול, אף צדקה, כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. ורבי חנינא המשיל את הצדקה לבגד, שנאמר 'וכבדך

**מאהבת ה' לישראל
הודיעם על חורבן בית המקדש
בזמן שנבנה המשכן**

אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת (לח, כא)

מובא במדרש (ש"ד נא, ג), למה "הַמִּשְׁכָּן" "מִשְׁכָּן" שתי פעמים? לפי שעתידי בית המקדש להתמשכן (להילקח כמשכון) שתי פעמים.

וכתב רבינו בחיי, שבפסוק "הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדֻת", תמצא רמז למספר השנים שעמד בית ראשון ובית שני, וכן מיציאת מצרים עד שבנה שלמה את הבית. כי "הַמִּשְׁכָּן" במספרו עם מנין האותיות, ארבע מאות ועשרים, כמנין השנים שהיה בית המקדש השני קיים. ו"מִשְׁכָּן" במספרו ארבע מאות ועשר, כמנין השנים שבית המקדש הראשון היה קיים. וכן "הָעֵדֻת" (חסר ו) עולה כמנין השנים שעברו מבניית המשכן במדבר עד שבנה שלמה את המקדש, שנאמר "וַיְהִי בְשָׁמוֹנִים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו' וַיִּבֶן הַבַּיִת לַה' (מ"א ג, א). והמשכן נבנה בשנה השנייה לצאתם ממצרים, הרי שעברו מהיבנותו ארבע מאות ושבעים ותשע שנים. וכל אלו החשבונות ראה אותם משה ברוח הקודש.

ויש להבין, מדוע דווקא בעת הזאת, כשסיימו לבנות המשכן, שהיא עת ששון ושמחה לישראל, הודיע ה' למשה על חורבן בית המקדש, הלא דיה לצרה בשעתה?

ונראה לבאר, בהקדים את דרשת הגמ' בגיטין (פח, עה"פ "וַיִּשְׁקֹד ה' עַל הָרְעָה וַיְבִיבֶנָּה עֲלֵינוּ כִּי צָדִיק ה' אֱלֹהֵינוּ" (דניאל ט, יד), שצדקה עשה ה' עם ישראל בכך שהקדים את חורבן הבית הראשון לסוף שמונה מאות וחמישים שנה מזמן שנכנסו ישראל לארץ (שכך, הבית הראשון נבנה בשנת ארבע מאות שמונים לצאת בניי מארץ מצרים, ועמד ארבע מאות ועשר שנה. צא מהן ארבעים שנה שהיו במדבר, נמצא, שנחשב לסוף שמונה מאות וחמישים שנה מכניסתם לארץ). שאילו נשאר בארץ עוד שנתיים והיה מתקיים בהם "וַנִּשְׁנַתֶּם (בגיסטריא שמונה מאות וחמישים ושתיים) בְּאֶרֶץ" (בריים ד, כה), כי אז לא היתה לישראל תקומה ח"ו, שהיה מתקיים בהם גם ההמשך, בפסוק הבא "כִּי אָבֵד תֵּאבְדוּן" (שם כה). לכן צדקה עשה ה' עם ישראל שהקדים את החורבן ואת גלותם בשנתיים.

ומעתה, יובן שהודעת ה' על חורבן בית המקדש, אינה צער אלא שמחה, שה' מראה את אהבתו לישראל בזה שהקדים את החורבן לבל יאבדו

בניי. ולכן הודיע זאת ה' למשה, דוקא בשמחת סיום בניית המשכן.

בני ראובן לרבי מימון אבן מסתגאנא (אלג'יר), נלב"ע תר"ל (לערך)

**בזכות מה מחל ה' לישראל
על חטא העגל?**

אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה עֲבַדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתְמָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן (לח, כא)

יש לדקדק, מדוע האריך לומר "פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה", ולא קיצר לשונו ואמר "פָּקַד מֹשֶׁה"? עוד יש להבין מה עניין "עֲבַדַת הַלְוִיִּם" אצל פקודי המשכן?

ונראה לבאר, בהקדים את דברי המדרש (ש"ד נא, ח), אמר הקב"ה, יבוא זהב המשכן ויכפר על זהב העגל. אמר הקב"ה לישראל, בשעה שעשיתם את העגל, הכעסתם אותי ב"אֵלֶּה אֱלֹהֵיךְ" (שמות לב, ד). עכשיו, שעשיתם המשכן, ב"אֵלֶּה" אני מתרצה לכם. וזהו "אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן".

עוד יש להקדים, את דברי המדרש (ש"ח ג, טו) עה"פ "רבים אקרים לנפשי אין ישועתה לו באלהים סֵלָה" (תהלים ג, א). שהיו אומות העולם אומרים לישראל, אומה ששמעה "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֵיךְ" ו"לֹא יִהְיֶה לְךָ" (שמות כ, ב-ג), ולסוף ארבעים יום אמרו "אֵלֶּה אֱלֹהֵיךְ יִשְׂרָאֵל", יש להם תשועה? "אֵין יְשׁוּעָתָה לוֹ בְּאֵלֹהִים סֵלָה".

ואכן, רצה ה' לכלות את ישראל ח"ו, שנאמר "וְעַתָּה הִנֵּי יָחַד אִפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גְדוֹל" (שם לב, ט), אלמלא עמד משה בתפילה וביקש רחמים על ישראל, עד כי ניחם ה' על הרעה אשר דיבר לעשות לעמו, וציווהו לעשות את המשכן.

ומעתה, אפשר שלזה רמז הכתוב "אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת". שהיה המשכן מעיד כי מחל ה' לישראל על חטא העגל, ואם תשאל באיזו זכות ה' מחל לישראל על חטא העגל? ועז' משיב הכתוב "אֲשֶׁר פָּקַד מִלְשׁוֹן חִיסְרוֹן כְּמוֹ וְנִפְקַדְתָּ פִּי פְּקַד מוֹשֶׁבֶד" (ש"א כ, יח), והיינו שמה שנפקד ונחסר עוון העגל, הוא "עַל פִּי מֹשֶׁה", כלומר, שלא בזכות ישראל ה' מחל על חטא העגל, אלא בזכות משה שמיעט את עצמו למענם, ואמר "וְאִם אֵין מְזַנֵּי נָא מִסְפְּרָךְ" (שמות לב, לב), וכן בזכות "עֲבַדַת הַלְוִיִּם", שלא חטאו בחטא העגל.

ויאמר אברהם לרבי **אברהם פטאל הלוי** חאלב (סוריה), ירושלים, נלב"ע תשמ"א

ה' כיבד את משה שיקים את המשכן

וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' כִּן עָשׂוּ וַיִּבְרָךְ אֹתָם מֹשֶׁה (לט, מג)

מובא במדרש (תנחומא פר' פקודי סי' יא), 'מה ברכה ברכם? רבי מאיר אומר יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם' (הובא ברש"י עה"פ).

יש להבין, הלא דרך העולם לכרך את האומנים בסיוס מלאכתם, כהכרת הטוב על עבודתם, וא"כ מה הוקשה לרש"י עד שהוצרך לכבד מהי הברכה שבירך אותם משה?

ויובן בהקדים את דברי המדרש (שם) שלא היו יכולים ישראל להקים את המשכן, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה את הקמתו. שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקפם, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקב"ה, איך אפשר הקמתו על ידי אדם? אמר לו, עסוק אתה בידיך שיהא נראה כמקימו, והוא נזקף וקם מאליו. וזהו שנאמר "הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן" (שמות מ, ז).

וקשה, מדוע המתין משה עד לאחר בנייתו, ולא שאל את פי ה', בשעה שנצטוו על בניית המשכן, כיצד יוכלו להקימו? ונראה, כי מתחילה סבר משה שאף שהקרשים היו כבדים ביותר, בודאי שיד ה' תהיה עימם לסייעם ויוכלו להקימו בדרך נס. אך עתה, לאחר שראה שלא סייע להם ה' בהקמתו, פתח פיו בתמיהה, כיצד יקימוהו.

ובזה יובן, שהוקשה לרבי מאיר על מה שאמר הכתוב "וַיִּבְרָךְ אֹתָם מֹשֶׁה", והלא כיון שלא יכלו להקים את המשכן, הרי זו הוכחה שאין השכינה עמם, ויתכן שחטאו ועל כן אינם ראויים לברכה, וא"כ איך משה ברכם? לפיכך פירש, שהברכה היא 'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם'. וכוונת משה לא היתה לברכם אלא להתפלל עליהם שישוּבו בתשובה, ואז יזכו להשראת השכינה, וממילא יוכלו להקים את המשכן.

אמנם ה' השיב למשה, אין מחשבותיך מחשבותי, והשכינה אכן עמם, אלא שרצייתי שיהיה לך חלק במלאכת המשכן, לפיכך לא יכלו עושי המלאכה להעמידו, כדי שידעו כל ישראל שאם על ידך אינו עומד, שוב אינו עומד לעולם.

אהל משה לרבי **משה טולידאנו** מכנאס (מרוקו), נלב"ע תקל"ח

רבינו יוסף דידי הלוי זיע"א נלכ"ע ה' אדר תר"צ בוחה של תפילה

אביו של רבינו, רבי מרדכי, היה מלמד תינוקות בעיר 'חלבי' שבסוריה, ופרנסתו היתה בדוחק רב. משכך, הוטל על רבינו לעזור לאביו בלימוד התלמידים ובהשגחה עליהם, ובין לבין היה לומד מעט אצל אביו.

רבינו יוסף דידי הלוי

נפשו הזכה של רבינו שאפה להגיע למרחבים עמוקים בתורתנו הקדושה, ולא באה על סיפוקה בלימוד מועט זה. חפץ היה לעסוק במורה בתפילות ותחנונים, מילד דמעות רבות יעשה אביו ואין בידו פרוטה לפרוטה, ומהיכן ישלם שכר ללמדו כדי שילמד את בנו.

הנער יוסף, שלא יכול היה להשלים עם מצאות קשה זו, היה הולך בחשאי מידי ערב, פותח את ארון הקודש, ולית ספרי התורה מרבה בתפילות ותחנונים, מילד דמעות רבות ומעתיד לה' מעמקי ליבו שיעזרה ללמוד וללמד, לעסוק בש"ס ופוסקים, לגדול ולצמוח לתלמיד חכם.

וה' השומע תפילה כל פה, שמע אל תפילותיו. באחד הלילות הבחין רבי שאול קצין בנער צעיר שזנבנו לבית הכנסת בחשאי. נכנס אחריו, והנה הוא ניצב מול היכל פתוח, בבכי הריש ודמעות זולגות מעיניו.

שאלו בו רבי שאול התפילות והבכיות, וענה לו, כי מוצטרף הוא ובוכה על אוהבו זמנו חיקר ללא התקדמות בתורה בלימוד ש"ס ופוסקים, מפאת דוחק הפרנסה של המשפחה. מיד הגיעו רבי שאול ואמו, אם כה גדול חשקך בתורה, אל חבכה ותצטער, אשתדל להשיג לך ספר שיתמוך ביך, למען תוכל לגדול בתורה בלימוד ש"ס ופוסקים. ואכן, דאג רבי שאול לנדיבים ששילמו ללמדו, שילמדו תורה כשאיפתו הטהורה של רבינו.

מאז, החל רבי יוסף לשקוד על התורה בהתמדה ובחשק עצום. ומיום ליום הלך ועלה מאוד בתורה ויראה, ולמים לבה לאחד מגדולי ישראל.

(הארז המזרחי ח"א עמ' קוק-ק)

קורות הימים

ב' אדר ב' תש"ח - ביזת הרובע היהודי בצנעא שב'תומן'

ז' אדר א' תש"ח, שני אנשים חמושים מתנקשים בחיי האימאם 'חייא בן מוחמד' השולט בצנעא שב'תומן' כח ארבעים וחמש שנה. היהודים ב'תומן' חרדו מפני האבות, והתפללו לה' שיצילם מאירועי תהפוכות השלטון.

את השלטון תפס האימאם 'עבדאללה אלזוהרי', שמיחה להחזיק בכל עמדות הממלכה. אלא שהיהודים על הרצח הגיעה לאוזן בן האימאם שהנהג 'אלעבאס' שהתגורר בעיר 'זענו', והוא יצא לנקום את נקמת אביו. הוא הלהיב את בני השבטים המקומיים לצאת לכבוש את הממלכה ולהשיב את כבוד אביו, והבטיח להם שכל מה שיבזזו במלחמה יהיה שלהם. בדרכם לצנעא, עברו חיל הקנאים דרך העיר 'שבאס' ופרצו לשכונת היהודים, שדדו וזוה את הבתים והחנויות, ואת בתי הכנסת.

ביום כ"א אדר א', הגיעו הקנאים לצנעא והקיפו אותה במצור, עד שבלי לשת ב' אדר ב', הצליחו להבקיעה. כנחל שוסף נכנסו גודדים של פורעים לשכונת היהודים שללו שלהם וזכו ביהו, תוך שהם מהלכים אומים על העוברים ושבים.

תחילה פרצו לחנויות ולבתי המלאכה של היהודים ורוקנו אותם מכל הסחורה ומכלי האומנות. לאחר מכן, נכנסו לבתי היהודים וחספו כל מה שמצאו לנגד עיניהם.

הם גם פגעו תושבים רבים, ואיימו להרוג את כל מי שלא יראה להם היכן מטמונו. נער ונער נרצחו אחד שנחשדו שהם מסתירים איזה דבר, ובשל המצור לא יכלו להביאם לקבורה ונותרו לרובע, עד שממני כבוד המת הוכרזה לשלם סכום מחוץ לחומה כדי לקברם.

בהמשך, הגיעו גם לבתי הכנסת, ושדדו משם ספרים, כלים נאים, שטיחים וריפוד הספסלים. בפרט שמו הפורעים עיניהם על בית הכנסת הגדול והמפואר 'כניס אלכסא', שהיה מרופד במצעים מרהיבים ומאוהב בפאר והדר, ונשדדו ממנו עשרה ספרי תורה עם הנתתיקים והירמונים וכלי הכסף, וספרי הקודש הרבים שהיו בו נקרעו.

מעשה השדוד וההכרס ומשכו עד יום שבת בצוהריא, אלא הגיע בנו של האימאם, הרגיע את השודדים ופינה אותם מהמקום, תוך שהוא רומז להם שאת השדוד ימשיכו בחלק האחר של העיר. רק אז נרגע המצב בשכונת היהודים. זמן רב לקח ליהודים להשתקם מפוגרום זה. לא זו בלבד שכעת ביתם היה ריק, אלא גם יוקר השעירים מחמת מצב המלחמה עם בן האימאם ההרוג הכבד ביותר. גם בעלי האומנויות שניסו לשבו למלאכתם לא הצליחו, מאחר שכלי עבודתם שדדו.

היזקות הדגמים

יום שבת ב' אדר ב'

רבי יצחק אלמליח, תוניס (המסילה), מח"ס יוהע יצחק (ש"ס רכס ונדון), תלמיד רבי שלמה דאגה, נפטר בן י"ז שנה... תרע"א רבי שלמה בבור מולכו, רב"ד שאולוניקי (ק) ושם מנו"כ, נכד רבי שלמה מולכו... תרע"ח רבי שלמה פרח (ב), תימן, רב מושב אלישיב... תשל"ה רבי אברהם עקב, תניין (הקל), רב מושב נחלה, מנו"כ במושב זבדאל... תש"א רבי בן ציון הכהן רבין חיימו, כוכבא (המסילה), דיין בד עת ובמראים ב"ם, מח"ס אומי ציון (המ"ק) מנו"כ ב"ם... תשנ"ה רבי שלום זנדי, רג'זה (הקל), קרית עקרון ושם מנו"כ, לזכרו יצא קונטרס גנוי שלום (שפת הלבו ועוד)... תשי"ט

יום ראשון ג' אדר ב'

רבי אליא פאלכו, דיין בצפת ושם מנו"כ... תש"ט רבי ברוך אסבאג (ב), דיין בנמאוש, רב"ד סאפי (הקל) ושם מנו"כ, מח"ס מנח מלכה (המ"ק) סאפי (הקל) ועוד, בן הדין רבי שלמה... תש"ז רבי אליעזר בן לולו, ר"י בסאלי, קובלנאק (הקל) כפר סבא, רבה של בית שאן, ד"ת בכתי"י, מנו"כ בה"ז... תשמ"ב

יום שני ד' אדר ב'

רבי שלמה חי מרוואל, דיין בנציה (המסילה), כתב הקדמה לספר 'יחזק' (מ' פרק שירה לבי יצחק רבי סטנוואל), תלמיד ר"א"ם... תנ"ב רבי יצחק פרח (א), איסטנבול (המסילה), טבריה ושם מנו"כ, דרוש לפטירתו בת"ס ל'דוד ברוך'... תקנ"ז רבי אהרן פרח, ר"י ורוב"ד ג'רבא (המסילה), מח"ס בגדי אהרן (שפת), משהת אהרן (המ"ק), ערוגות הבושם (המסילה)... תקכ"ז רבי מכלוף פרח, דיין בהאפילאלת (המסילה), חיפה, מח"ס בתם פ' וחיפס (המסילה), מנו"כ טבריה, חבורה לרבי ישראל אביהצירא... תשכ"ד רבי יצחק בן סעדין, מרוקן, רב שכונת עין כרם ב"ם, תלמיד רבי ישראל אביהצירא-בבא סאלי... תשל"א רבי יעקב בן חורא-בן נון, צ'פרו (המסילה), רבה הראשון של שדרות, חתן רבי ישמיה עובדיה... תשל"ב רבי יוסף אביהצירא (א), האפילאלת (המסילה), נשאר אגרידי (המסילה), צפת, מרת' ת"ס לנעם לא אבשי ל"א ועקנין תורתו השפעתו ל"א מינון, מנו"כ בה"ז... תשל"ז רבי מיכאל אזולאי, אלנע, מח"ס עיון המועדים (המסילה), חתן רבי מסעוד מלול, מנו"כ בב"י... תשמ"ז רבי אליהו שטרית, מידלת, רבה של חאלסנית (המסילה), חיפה, י"ם, מח"ס אש תוהו (המסילה) מעלה אג"ץ (המסילה) ועוד, מנו"כ בה"ז... תשע"ג רבי מנשה אונקעקי, ר"ם 'סאדי בת עין' ע"ש רבי מאיר בעל הגם, רב שכונת טבריה ושם מנו"כ, ב"ר מאיר רבה של טבריה... תשע"ז

יום שלישי ה' אדר ב'

רבי אליעזר השמעוני, קטלניה (המסילה), רבם של יוצאי 'קטלניה' בשאלוניקי (ק) ושם מנו"כ... ר"צ רבי יוסף אברהם, טיטואן (המסילה), י"ם, ד"ת בכתי"י, סב רבי עמרם בע"ס 'נתיבי עמ', מנו"כ בה"ז... תרע"ח רבי יוסף אברהם, רב"ד ורזים (המסילה), מח"ס זכרון יוסף (המ"ק), זכתי יוסף (המסילה), ברכת יוסף (המסילה) מנו"כ בה"ז... תש"ט רבי דוד מרציאני, ברבד, רבה של ברננט ומיטור (המסילה), ושם מנו"כ... תשנ"ז רבי יוסף מלול, יוקוניה על איית עמא וחמא (המסילה), נחש ושם מנו"כ (המסילה) ומהם ת"ס נו ר"ד רבה של יוחם, חמי של ר"ד ופאל אבירל... תשכ"ח רבי ישעיהו הברק, רבה של ג'רבא (המסילה) ומושב איתן, מח"ס פרח שושן (המ"ק) ועוד, מעשה שושן (המסילה), ב"ר כלפון משה, מנו"כ בה"ז... תשל"ז רבי חיימה חוריי, ג'רבא, רבה של סדנין (המסילה), רב ק"ק אהל משה באשקלון, מח"ס חן וגם (המסילה) ועוד בכתי"י... תשמ"ג רבי חיים חיים וואן, רבה של בן-ג'רבאן (המסילה), אופקים ושם מנו"כ, מח"ס אחוז ושלוש (המ"ק) ועוד (המסילה) תשנ"ה

יום רביעי ו' אדר ב'

רבי ישעיה אזולאי (הקל), דיין ור"י ב"ם, תלמיד רבי חוקיה די סילונו בע"ס 'פרי חוש', סב הירוד"א, מנו"כ בה"ז... תצ"ב רבי אברהם אלקלעי, שאולוניקי (ק) רב"ד וינציה (המסילה), צפת ושם מנו"כ, מח"ס נורי לאביהם (המסילה), זכר לאברהם (המ"ק), דהושו בני"י... תקנ"א רבי ישראל קוניאן, פאדובה (המסילה), דרושתו בכתי"י, תלמידו רבי יוסף אלמנצי הדופים קונטרס מעיל קינה (המ"ק) ועוד... תקפ"ד רבי יעקב הלוי (ב), רב"ד סופיה (המסילה), י"ם, מנו"כ בה"ז... תרנ"ז רבי אברהם בבר, רבה של סיליבריה, איסטנבול (המסילה), ת"א ושם מנו"כ... תשנ"ז רבי שרמה אביהצירא, האפילאלת (המסילה), נשאר אגרידי (המסילה), מרסי ושם מנו"כ, מח"ס כל כסף (המסילה), וזה שפא גליש (המ"ק) מ"ן ב"ר אהרן... תשל"ד רבי מרדכי בורכין, ג'רבא (המסילה), י"ם, מח"ס פרי הגנון (המסילה) ומהם ת"ס נורי רבי חיים (המסילה) ועוד, מנו"כ בה"ז... תשנ"ג רבי משה גאנין, קהיר (המסילה), רבה של מנצ'סט'ר (המסילה) ושם מנו"כ, מח"ס כל מי חיי (המסילה) ועוד בכתי"י... תשנ"ג רבי דוד משה, נמא (המסילה), רב העדה הלבנול בתורה ושם מנו"כ, מח"ס עיני רום (המ"ק) לזכרו נרפס ספר משכיל לוח, תלמיד רבי יוסף ריע... תשע"ג

יום חמישי ז' אדר ב'

רבי אבנאל חיים, שאולוניקי (ק) ושם מנו"כ, מח"ס עין חיים (המסילה) ורישול על בדיאת השרא בכתי"י... תצ"ג רבי אברהם פאריינטי, גאיאי (המסילה), ושם מנו"כ, ד"ת בכתי"י, מח"ס חלק יעקב (המסילה) ורישול על בדיאת השרא בכתי"י... תקנ"ח רבי יעקב אלבעלי, רב"ד שושן (המסילה), דיין באיטרי (המסילה) ושם מנו"כ, מח"ס חלק יעקב (המסילה) ורישול על בדיאת השרא בכתי"י... תקל"ד רבי יצחק בונאן (א), תוניס (המסילה), מח"ס אהלי יצחק (המ"ק), אהל ישירים (המסילה) ורישול על בדיאת השרא בכתי"י... תרנ"ז רבי יחיאל הכהן, ר"י 'בית אלכסא' הדיין בצנעא (המסילה), מח"ס חיי שלום (המסילה) ורישול על בדיאת השרא בכתי"י... תרכ"ב רבי אברהם אליעזר, חאלב (המסילה), מח"ר ישיבת 'בית אל' ב"ם, סב רבי רפאל שלמה ר' פורת יוסף, מנו"כ בה"ז... תרכ"ב רבי רפאל אביטנבול, רב"ד צ'פרו (המסילה) ושם מנו"כ, ב"ר עמוד... תרס"ט רבי אליעזר יבדיאב הי"ד, רבה של דרבנט וקרי (המסילה) ושם מנו"כ, מח"ס די אליעזר (המסילה) ועוד בכתי"י... תרצ"ח רבי יוסף אבנאל, דיין ב"ם, ב"ר חיים דוד... תש"א רבי חיים שנילי, נאורגיה, י"ם ושם מנו"כ, מח"ס חזון החיים (המסילה), חשבונות הגאולה (המסילה) ועוד בכתי"י... תשל"ד רבי משה פרח, מח"ס משה בחירו-עמד בפרץ (המסילה), תלמיד רבי יצחק חי בוכבא בע"ס 'לחם לפי הסף'... תשל"ד רבי יחזקאל עזרא אברהם רחמים, בג'דא (המסילה), רב שכונת תלפיות ב"ם... תשל"ח רבי יצחק ביבאס, דיין בטיטואן (המסילה), כפר סבא ושם מנו"כ... תשמ"ג רבי דוד עמאר, רב המפריס תנאית ואית סאון (המסילה), רב מושב שחר, אב רבי יוסף חיים רב מועצה אזורית 'מטה יהודה', מנו"כ בה"ז... תשמ"ז רבי יוסף אשכנזי (ב), חאלב (המסילה), בת י"ם ושם מנו"כ, מח"ס זרעא דיוסף (המסילה) ועוד על בדיאת השרא בכתי"י... תשנ"ז רבי יוסף מור יוסף, דיין בבחודע (המסילה), רב מושב שוב, חדרה, מח"ס תולדות יוסף (המסילה) ועוד בכתי"י... תשמ"ח רבי צבאלה יוסף חיים נקאר, דיין בבג'דא (המסילה), רב ק"ק ארם תרשים בחולון ושם מנו"כ, ד"ת בכתי"י... תשנ"א רבי יעקב שמואל אשכנזי (א), סכא (המסילה), ר"י 'חזון נרן' בפ"י (המסילה), מח"ס חזון נרן (המסילה) ועוד בכתי"י... תשנ"ז רבי רפאל בן ציון הכהן, ג'רבא (המסילה), נתיבות ושם מנו"כ, מח"ס תרחם ציון (המסילה), ב"ר שלום בע"ס 'דרכי שלום'... תשנ"ז רבי מרדכי בן כענ, אילג (המסילה), רב ק"ק 'שכנתי בתוכס' נתיבות ושם מנו"כ, לזכרו נרפס ספר מאמר מרדכי... תשס"ט רבי יהושע חיזלי, רב ק"ק 'הר סיני' במכסיקו, מח"ס אגרות יהושע (המסילה) ועוד בכתי"י... תשע"ז

יום שישי ח' אדר ב'

רבי יוסף יעקב החסיד, ליסבון (המסילה), נאפולי, מנטובה (המסילה), מח"ס באמונה דרושת וליקוטים, חסדי ה', אור החיים... רס"ה רבי אליהו הכהן פרח, דיין באיטרי (המסילה) ושם מנו"כ, מח"ס שבט מוסר (המסילה), מדרש האיתמר (המסילה) ועוד... תפ"ז רבי עובדיה הלוי מוהרי, חאלב (המסילה), מח"ס חזון עובדיה (המסילה) ורישול על בדיאת השרא בכתי"י... תקמ"ז רבי אהרן הכהן פרחאי (ב), דיין בשאלוניקי (ק) ושם מנו"כ, ד"ת על הטור ב' ושועי בת"ס יוקרא ויהשע' לאביו רבי יהושע... תקע"ה רבי דוד שיריה, דיין בשאלוניקי (ק) ושם מנו"כ, נכד רבי דוד בע"ס 'סוכות דוד'... תקצ"ח רבי יהודה שמואל אשכנזי, טבריה, מח"ס ישא ברכת (המסילה) ועוד בכתי"י... תת"ט רבי יוסף דידי הלוי-בלך, חאלב (המסילה), דיין בצפת, רב"ד החאלב והמסרי ב"ם, מח"ס תורת חכם (המסילה), שיאת יוסף (המסילה) מנו"כ בה"ז... תר"צ רבי אברהם יוזמאן (ב), האזנאבת, מראכש (המסילה) ושם מנו"כ, מח"ס תורה אור (המסילה) ועוד בכתי"י... תש"ד רבי זכריה בראשי, כפר באשא (המסילה) ועוד בכתי"י... רבם של יחידו חורדיסין בא"י, מח"ס ילקוט בראשי (המסילה) ועוד בכתי"י... תשע"ז רבי אברהם ברוחי (ב), צנעא (המסילה), מח"ר 'ביהמ"ד יתוה דעת' ב"ם, נין הרב"ד רבי יוסף, מנו"כ בה"ז... תשנ"א רבי יוסף דידי, אלנע, רבה של אלנע רב עמאר שמוחה כמא (המסילה), אור קרנא, י"ם ושם מנו"כ, מרת' ת"ס לנעם לא אבשי ל"א ועוד מרת' בה"ז... תשנ"א רבי חנינה אדריעי, אידי, מח"ר ישיבת אגרידי, קובלנאק (המסילה) רב ק"ק צ' קרש"ים באשדוד ושם מנו"כ, תלמיד רבי שלמה האן, ב"ר מסעוד... תשנ"א

נשמח לקבל שמואל של חכמינו נוספים שלא הזכירנו כאן מנו"כ פ"א שי הותרו וארוספת נא לייצר קשר עם המכון

גיליון זה יוצא לאור ע"י מכון "חכמי ספרד" בראשות הרב משה פרח שליט"א רב קהילת קודש "לב אליהו" נתיבות

אלפי ספרים של חכמינו הספרדים זיע"א לא הודפסו שוב זה מאות בשנים, וחלקם אף נותרו עדיין בכתיב יד ואינו להם גואל עד שכמעט נשתכחה תורתם וחכמתם. בחסדי ה' המרובים הקמנו ספריה גדולה, יחידה מסוגה בעולם, המכילה יותר מ-3,000 ספרים עה"ת מחכמי ספרד, חלקם בכתיב יד נדירים. וכעת אנו עומלים לברר מקוהן של צדיקים ולהוציא לאור תולדותיהם, מאוצרות חידושיהם המיוחדים ומעשייהם המופלאים בסדרת ספרים מוצהבת על המחשה היודית תורה, ועל ליקוט יחודי מוגאני חכמי ספרד, תורה מפוראה אשר לא נראה כמותה! ניתן לרכוש ספר או פרשה להצלה או לרפואה או להביא לעילוי נשמתו ויופיע שם התורם מעמוד מיוחד המוכבדת התורה והראויה בתחילת הפרשה זכותם של החכמים זיע"א תעמוד לכל התורמים והמסייעים שיצליחו בכל מעשי ידיהם בכריאות ונחת, באריות וימים וימים ובעימים, אמן. לתרומות והקדשת הגיליונות הבאים, לקבלת הגיליון בדוא"ל, למשלוח חידושי תורה, עובדות, ספרים, תמונות ומסמכים ניתן ליצור קשר רחוב הרב צבאן ת.ד. 9, 516 נתיבות. טל: 077-553-5280 פקס: 077-553-5281 toratsfarad@gmail.com לתרומות: עמותת חכמת שלמה, בנק הפועלים 335481 סניף 556

Logo for 'נדרים' (Nedrim) featuring a menorah and text: 'נדרים', 'בית הדרשים', 'עכשוויו אפרס תרומות לגיליון תורת החכמים בעמודות של 'נדרים פלוס''